

Deák Anita – Deák János

Az Oroszországi Föderáció fegyveres erői átalakításának helyzete, az abból levonható következtetések

 Az Oroszországi Föderáció megalapítása óta eltelt húsz évben a katonai vezetés több alkalommal is kezdeményezte a haderő átszervezését, az úgynevezett reformok azonban minden alkalommal létszámleépítésben merültek ki. A 2008-as grúz–orosz háború negatív tapasztalatai kikényszerítették a fegyveres erők hatékony megújítását.

Az Oroszországi Föderáció megalakulása óta az országnak és a haderőnek számos nehézséggel kellett megküzdenie. A Szovjetunió széthullását követően az orosz politikai és katonai vezetésnek gyakorlatilag az ország romjain kellett újraépítenie az orosz államot, szembe kellett szállnia a belpolitikai, társadalmi és gazdasági kihívásokkal, meg kellett kezdeni az orosz haderő kialakítását, valamint az új országhatáron kívül maradt hadiipari gyárak és termelési kapacitások újrateremtését. Az Oroszországi Föderáció megalapítása óta eltelt húsz évben a katonai vezetés több alkalommal is kezdeményezte a haderő átszervezését. Korábban azonban az úgynevezett reformok minden alkalommal létszámleépítésben merültek ki. Az országban végbe ment stabilizációs folyamatok és a fegyveres szervezetekre, köztük a haderő fenntartására fordított pénzügyi források nem tették lehetővé a haderő fejlesztését, eszközeinek korszerűsítését, a személyi állomány megfelelő felkészítését, kiképzését.

Az orosz politikai és katonai vezetés számára az utolsó figyelmeztetést a 2008. augusztusi grúziai események jelentették. Az ötnapos fegyveres konfliktus bebonyósította, hogy a fegyveres erő átalakítása tovább már nem halogatható. Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői legyőzték ugyan a grúz haderőt, de nem mutattak meggyőző fölényt: a keretalakulatok parancsnokai nem voltak képesek az alájuk rendelt és a fegyveres összecsapások helyszínére vezényelt személyi állomány eredményes irányítására, az alakulatok nem voltak felkészítve a harci körülményekre és a közös műveletek végrehajtására, nem voltak képesek egymással együttműködni a harcok során. (Golts, 2011, p. 4.) Azaz az orosz politikai és katonai vezetés elvárásait a térségbe vezényelt, elavult haditechnikai eszközökkel felszerelt, korszerűtlen vezetési-irányítási rendszerrel rendelkező, a fegyveres konfliktus megvívására nem

m megfelelően kiképzett vezetői és személyi állománnyal rendelkező katonai alakulatok valójában nem tudták teljesíteni. Márpedig az akkori Észak-kaukázusi Katonai Körzet az oroszországi fegyveres erők legjobban felszerelt, kiképzett, és a csecsenföldi háborúk következtében legnagyobb harci tapasztalatokkal rendelkező része volt.

Elérkezett az a pillanat, amikor az orosz vezetésnek végleg szakítania kellett az addigi gyakorlattal és valós haderőreformot kellett elindítania, hogy megszabaduljon az egykori szovjet hadsereg hagyatékától, a gazdaságilag fenntarthatatlan, elavult haditechnikai eszközállománnyal rendelkező tömeghadseregtől. Dmitrij Medvegyevnek, az Oroszországi Föderáció elnökének vonatkozó döntését követően még 2008-ban megkezdődött a fegyveres erők gyökeres átalakítása. A szervezeti-vezetési, valamint diszlokációs átalakításokon túl a katonai reform több más területen is jelentős feladatokat irányoz elő. Ezek a következők:

- Új típusú fegyverzetek és haditechnikai eszközök beszerzése, a haderő ellátása.
- A fegyveres erők felkészítésének, harckiképzésének biztosítása és tökéletesítése.
- A katonai állomány szociális ellátásának javítása.
- Új rendszerű pénzügyi ellátás bevezetése.

Az átalakítás eddigi eredményei

A védelmi miniszter, Anatolij Szergyukov 2011. március 18-án azt jelentette a Védelmi Minisztérium kibővített kollégiumi ülésén az Oroszországi Föderáció elnökének, a haderő legfelsőbb főparancsnokának, hogy 2010. évben befejezték a fegyveres erők új arculata kialakításának első, egyben legbonyolultabb időszakát.¹ A legfontosabb eredményeket a védelmi miniszter az alábbiakban összegezte:

- A fegyveres erők állományának létszámát 1 millió főre csökkentették.
- A hat korábbi katonai körzet helyett négy új alakult meg. Ezek a körzetek a korábbiaknál jóval erősebb, összhaderőnemi csapacsoportosításokat képeznek a hadászati irányokban. Ezek, ahogyan a megnevezésük is mutatja, a Déli, a Nyugati, a Központi és a Keleti Katonai Körzet.
- Alapvetően és elvileg is átalakították, megújították a csapatok harckiképzési, vezetési, valamint anyagi-technikai ellátási rendszereit.
- Az orosz Védelmi Minisztériumban szétválasztották a műveleti és a támogatási funkciókat. Két felelősségi irányt alakítottak ki: az első a tervezést és alkalmazást, valamint a fegyveres erők fejlesztésének területeit fogja át; a második a haderő (a hadsereg és a flotta) fenntartását, működtetését támogatja.
- Az orosz vezetés fontosnak tartja a haderő új arculatának kialakítása során az aktív és a nyugállományú katonák és családjaik szociális ellátási támogatásának átalakítását, javítását. Ennek érdekében az elsődleges feladatokhoz sorolták a lakásellátás problémájának megoldását. A védelmi miniszter beszámolója szerint 2011 tavaszáig 98 és fél ezer lakást adtak át, az ezt követő két éves

1 Az orosz államfő beszédének és a védelmi miniszter beszámolójának szövege megjelent az orosz elektronikus médiában.

időszakban pedig megoldják a teljes katonai állomány lakással történő ellátását. Az tervezik, hogy központosítják és nyílttá teszik a lakásellátás irányítását és végrehajtását.² A jelenleg is nagyarányú lakásépítéseket folytatni fogják. Ami az Oroszországi Föderáció nemzetközi kapcsolatait illeti, érdemes utalni a következőkre:

- 2010 áprilisában az Oroszországi Föderáció és az Amerikai Egyesült Államok között aláírták a megállapodást a hadászati támadó fegyverek csökkentéséről és korlátozásáról;³
- az ENSZ és az Európai Unió felkérésére az orosz békefenntartó erők folyamatosan teljesítették nemzetközi kötelezettségeiket;
- az orosz–ukrán katonai kapcsolatok pozitív irányban fejlődtek;
- az orosz Fekete-tengeri Flotta a 2010-ben aláírt megállapodás értelmében Ukrajna területén marad további 25 évig;⁴
- az orosz vezetés megállapodásokat kötött, amelyek eredményeként az orosz katonai objektumok 49 évig működhetnek Örményország, továbbá Abházia és Dél-Oszétia területén.⁵

Az anyagi-technikai biztosítás, diszlokáció

Az orosz Védelmi Minisztérium tevékenysége legfontosabb irányának a haderő átfegyverzését tekinti. E téren 2010-ben a haditechnikai eszközök 15%-át tudták korszerűbbekre cserélni. Az átfegyverzés során, az év folyamán a fegyveres erők az alábbi eszközöket kapták meg:

- 27 hadászati rendeltetésű ballisztikus rakétát;
- 34 hadászati, repülőeszköztől indítható manőverező robotrepülőgépet;
- 6 kozmikus eszközrendszert;
- 21 repülőgépet;
- 37 helikoptert;
- 19 légvédelmi rakétakomplexumot;
- 61 harckocsit;
- 325 páncélozott harcjárművet.

Összességében, egyéb haditechnikai beszerzésekkel együtt, 2010-ben az orosz haderő csapatai összesen mintegy 20 ezer fegyverzeti, illetve harci technikai eszközt kaptak, ami 34 csapattest modernizálását jelentette.

A 2011 és 2020 közötti időszakra vonatkozó, mintegy 20 ezer milliárd rubel összegű Állami Fegyverzeti Program, azaz a fegyveres erők átfegyverzésének állami

2 Az információk hozzáférhetőek a nyilvánosság számára a Védelmi Minisztérium internetes portálján.

3 A megállapodást (START-3) 2011-ben mindkét aláíró állam törvényhozása ratifikálta, így az hatályossá vált.

4 Azaz az eredeti szerződésben rögzített 2017 helyett 2042-ig.

5 A megállapodásokat 2011-ben ratifikálta az orosz törvényhozás. Az orosz vezetés az abház és a dél-oszét vezetéssel kötötte meg a vonatkozó szerződéseket, mert az Oroszországi Föderáció független államként kezeli Abháziát és Dél-Oszétiát. Grúzia és az ENSZ nem fogadja el a két szakadár köztársaság függetlenségét.

programja értelmében a haderő ellátása 2011-ben az alábbi eszközök megvásárlásával folytatódik:

- 36 hadászati rendeltetésű rakétakomplexum;
- 2 hadászati rendeltetésű rakétahordozó tengeralattjáró;
- 20 hadászati repülőeszközzel indítható (légi bázisú) manőverező robotrepülőgép;
- 5 kozmikus eszközrendszer;
- 35 repülőgép;
- 109 helikopter;
- 3 többcélú nukleáris meghajtású (atomhajtóműves) tengeralattjáró;
- 1 felszíni hadihajó;
- 21 légvédelmi rakétakomplexum.

2016-ra a fegyveres erők – új szervezetükben – 100%-ban fel lesznek töltve hadra fogható fegyverzettel és haditechnikai eszközökkel, amelyek mintegy 30%-a a legmodernebb lesz.

A Védelmi Minisztérium és alárendeltjei folytatják a rakétaeszközök és lőszer jelenlegi korszerűtlen tárolási körülményeinek javítását, illetve a feleslegessé vált, valamint a kihordási időn túli eszközök megsemmisítését. Az eddigi, ilyen irányultságú munka eredményeként 74 ezer vagon mennyiségű lőszer, robbanóanyagot semmisítenek meg. A városokban, településeken létesült raktárakból az elmúlt években 35 ezer vagon rakétát, lőszer és robbanóanyagot szállítottak el lakott településektől távoli raktárakba. A lőszer, robbanóanyagok tárolásának átrendezésére irányuló munkákat 2–3 év múlva fejezik be.

Az elnök utasítása szerint 2012-re végre kell hajtani a Védelmi Minisztérium és a fegyveres erők korszerűtlenné vált, elöregedett analóg informatikai-telekommunikációs infrastruktúrájának cseréjét korszerű, digitális berendezésekre. 2011 tavaszáig mintegy 250 objektumot láttak el korszerű eszközökkel. A kitűzött határidőre, azaz ez év végéig az ellátottság teljes lesz. A csapatoknál folyik az új (hatodik generációs) rádióállomásokkal történő ellátás. Megkezdik a perspektivikus, távközlési műhold-bázisú híradó rendszerek kiépítését, amelyeket – a tervek szerint – 2018-ig kívánnak létrehozni.

Állami tulajdonba adják a haderőhöz tartozó lakásvagyon, valamint a szociális szféra infrastruktúráját is. Eddig mintegy ezer ingatlant (objektumot) adtak át állami tulajdonba. Az ingatlanok átadását illetően azonban a Védelmi Minisztérium több problémával (hiányos, illetve hiányzó dokumentumok stb.) küzd, amelyek megoldásában a katonai vezetők kérik az államfő, továbbá az állami, kormányzati szervezetek segítségét.

A Védelmi Minisztérium tevékenységének egyik legfontosabb iránya napjainkban a hadsereg és a flotta ellátásának korszerűsítése. Ennek érdekében 2010-ben egységes anyagi-technikai ellátó rendszert vezettek be a haderő fegyverzettel, haditechnikával, lőszerrel, üzemanyaggal, élelemmel és más anyagnemekkel történő ellátásának javítása céljából. Optimalizálták az anyagi tartalékok tárolásának rendszerét. A katonai körzetekben és a flottánál nyolc komplex bázist és tíz anyagi-technikai ellátó dandárt hoztak létre, közvetlenül magasabbegységek, egységek diszlokációs körzeteiben.

2010-ben a hadászati irányokban pontosították a csapatok diszlokációját. A szárazföldi csapatok mobilitásának és tűzképességének növelése érdekében nyolc bázist hoztak létre a csapatrepülőkhöz számára. Optimalizálták a repülőterei rendszert, ami lehetővé teszi a repülőállomány hatékonyabb felkészítését, illetve a repülőterek racionálisabb üzemeltetését. Az átszervezések, összevonások következtében az egyes légibázisokon a repülőeszközök száma átlagosan 2,5–3-szorosára nőtt.

A helyőrségek számát csökkentették. A korábbi 21 ezer (!) helyőrség (katonaváros) állományát 184 bázisra vonták össze. Ezekben az összevont, új elképzelések szerint kialakított helyőrségekben a haditechnikai eszközök mennyisége a hétszeresére, a személyi állomány létszáma pedig mintegy tízszeresére nőtt a korábban az egyes helyőrségekre jellemző adatokhoz képest.

Kiképzés, felkészítés

A személyi állomány kiképzettségének növelése és a haderő optimális harci felkészítése érdekében – a védelmi miniszter beszámolója szerint – 2010-ben több mint 2000 teljes értékű gyakorlatot, rendezvényt hajtottak végre a magasabbegységek és egységek részvételével. Ez mintegy 30%-kal haladta meg a 2009-ben végrehajtott gyakorlatok számát. 2010-ben a legjelentősebb gyakorlat a Vosztok–2010⁶ elnevezésű hadászati-hadművelési gyakorlat volt, amelyen mintegy 56 ezer katona, több mint 10 ezer harci technika, azon belül 170 harci repülőgép és helikopter, továbbá 54 hadihajó vett részt. 2011-ben mintegy 3 ezer gyakorlatot, gyakorlást hajtottak végre, illetve fejeztek be az év végéig. Ezek közül a legjelentősebbnek értékelhető a Centr–2011⁷ elnevezésű hadászati-hadművelési gyakorlat, amelyen az orosz haderő a szövetségesekkel (a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete tagállamainak haderőivel) együtt hajtotta végre a feladatokat, valamint a fehérorosz haderővel együttműködésben megrendezett gyakorlat, a Vzaimogyejsztviye–2011.⁸

Az orosz haderőben 2010-től (ismét) kiemelt figyelmet fordítanak a személyi állomány fizikai felkészítésére. Így 2010-ben a sportrendezvényeken több mint 450 ezer katonaszemély vett részt. Az új dandárokban megfelelő szakfelkészültséggel rendelkező, a Védelmi Minisztérium Testnevelési Intézetében végzett sporttisztok (instruktorok) irányítják a fizikai felkészítést. Elrendelték a minden egyes kiképzési napon kötelezően megtartandó testnevelési foglalkozásokat. Sportkomplexumok építését kezdték meg több katonai objektumban. A sorkatonai (hadkötelezettség szerint) szolgálatot teljesítő állományt ellátták téli és nyári sportöltözettel. A haderő személyi állományán már kezdenek megmutatkozni a testnevelési foglalkozások és az egészséges életmódra történő átállás pozitív hatásai.

A teljes értékű harckiképzés végrehajthatósága érdekében a Védelmi Minisztérium „felmentette” a csapatokat a nem védelmi jellegű funkcióktól. E célból polgári vállalatok végzik a következő munkákat:

6 Kelet–2010

7 Központ–2011

8 Együttműködés–2011

- haditechnikai eszközök szervizelése és javítása;
- a személyi állomány étkeztetése;
- tisztálkodással összefüggő szolgáltatások;
- ruházati anyagok tisztítása, mosatás;
- anyagok szállítása;
- a haditengerészet hajói parti műszaki infrastruktúrájának fenntartása;
- repülőeszközök, repülőterek komplex üzemeltetése, kiszolgálása;
- a kommunikációs infrastruktúra üzemeltetése.

2012-ben a személyi állomány már semmiféle olyan munkában nem fog részt venni, amely nem a katonai feladatoknak közvetlen velejárója.

Átalakítják a katonai oktatás-képzés rendszerét is. A Védelmi Minisztériumban oktatási/képzési főosztályt (igazgatóságot) hoztak létre. A katonai képzés terén a következő fő feladatokat fogalmazták meg:

- A katonai képzésnek új minőséget kell kapnia, aminek érdekében egységes követelményrendszert kívánnak érvényesíteni a katonai és a polgári felsőfokú képzésben. Ennek érdekében a katonai felsőfokú tanintézetekbe történő felvételi követelményeket megszigorítják és a Moszkvai Állami Egyetem, illetve a Moszkvai Állami Nemzetközi Kapcsolatok Intézete szintjére emelik.
- A tisztképzés követelményrendszerét az állami intézetek „szakértő” minősítéssel végző hallgatóinak szintjére hozzák. A felsőbb szintű tisztképzés követelményeit a „kiegészítő szakképzés” szintjének megfelelően határozzák meg. Emellett a tisztek képzését egész szolgálati idejük alatt tervezik folytatni, kiemelten minden új beosztásba helyezés előtt, külön felkészítéssel.
- Nagy figyelmet fordítanak a jövőben a „professzionális” tiszthelyettesi képzésre. Az ő felkészülésüket 19 felsőfokú intézményben, valamint a Rjazanyban erre a célra létrehozott tiszthelyettes-képző központban fogják végrehajtani.
- A felsőfokú katonai tanintézeti intézményrendszert meg akarják feleltetni a reális igényeknek és a haderő megrendeléseinek. E cél érdekében folytatódik az intézetek összevonása, optimalizálása.
- Az említett feladatrendszerhez kapcsolja az orosz katonai vezetés a katonai középiskolai rendszer további bővítését, fejlesztését. Kiemelt jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy 2010-ben megnyitották az első „elnöki kadet” intézetet Orenburgban. A második, hasonló intézetet Sztavropolban tervezik megnyitni. Összesen mintegy nyolc kadetintézetet hoznak létre. (Mindezt a már évek, évtizedek óta működő katonai középiskolákon kívül.)

A fegyveres erők reformjának egyik fontos területként kezelik a csapatok új feltöltési rendszerének kialakítását. A védelmi miniszter javaslatára az államfő által legutóbb jóváhagyott létszámadatoknak megfelelően a fegyveres erőkben 220 ezer hivatásos tiszti, továbbá 425 ezer szerződéses katona beosztást rögzítettek. Ez lehetővé teszi a továbbiakban, hogy az orosz haderő állományában

- a három szárazföldi telepítésű rakétahadseregből megmaradjon egy, és ezen kívül további négy rakétahadosztály;
- növeljék a szárazföldi csapatok magasabbegységeinek számát;
- megerősítsék a légi-kozmosz védelem csapatait.

A katonai szolgálat vonzerejét növelni akarják, és ahogyan ez megvalósul, annak mértékében szándékozzák emelni a szerződéses katonák számát (arányát). Ezzel együtt a közeljövőben az orosz haderő feltöltése továbbra is a jelenlegi vegyes rendszerben fog történni.

A katonállomány szociális ellátásának javítása

Az egyik leginkább figyelemre méltó változás az állomány ellátásában az új pénzügyi ellátási rendszer bevezetése. Ez – többek között – azt jelenti, hogy 2012. január 1-jétől a pályakezdő tiszt állomány havonta minimum 50 ezer rubel illetményt kap, amely – függően a beosztástól, rendfokozattól és a szolgálati helytől – ennél jóval több is lehet.⁹

Ismert, hogy az orosz haderő reformja a tábornoki és a tisztikar nagyarányú csökkentésével számol. Annak érdekében, hogy az elbocsátott állomány megtalálja helyét a polgári életben, államilag irányított, a Védelmi Minisztérium által finanszírozott átképző program működik, ahol a katonai szolgálatból kiváltaknak lehetőségük van 15 oktatási intézményben mintegy 250 féle polgári szakképzettséget elsajátítani. Eddig mintegy 10 ezer volt hivatásos katona átképzése fejeződött be. Mindemellett a Védelmi Minisztérium – együttműködve a munkaügyi szervezetekkel – segítséget nyújt a haderőből elbocsátottaknak a polgári életben történő elhelyezkedéshez.

Egyik legfontosabb feladatnak tekintik a sorállományú katonák szolgálati körülményeinek javítását. Az ilyen jellegű komplex tevékenységet a haderővel együttműködő társadalmi szervezetek bevonásával kívánják végezni. A csapatoknál új napi-rendet vezettek be, amely például egyórás ebéd utáni pihenőidőt, valamint kiegészítő, vasárnapon kívüli kiképzésmentes napot is tartalmaz. A csapatok többségénél biztosítják a „bizalom telefonja” lehetőségét, amelyen keresztül az újonc sorállomány közvetlenül fordulhat felsőbb szervekhez. Komoly figyelem irányul az állomány étkeztetésének, ruházati ellátásának, mindennapi szükségleteinek magasabb minőségi szinten történő biztosítására.

Az új bázis-katonavárosokban megkezdődött a szükséges szociális objektumok létesítése, illetve korszerűsítése. Ezek a következők: ételmezési objektumok, orvosi rendelőintézetek és kórházak; testnevelési és sportobjektumok, raktárak, boltok, szolgáltató központok, internet-könyvtárak, filmszínházak, posta, gyógyszertárak, bankfiókok, valamint éttermek, teázók. A bázis-katonavárosok nagyobb városok közelében épülnek ki, ami lehetővé teszi a katonacsaládok számára az oktatási-képzési, illetve kulturális intézmények elérését.

Külön figyelmet fordítanak az ún. távoli helyőrségekre, vagyis a nagyobb településektől távolabb települt katonavárosokra, helyőrségekre. 2010-től megkezdték az azokban elhelyezett csapatok, valamint az ott lakó családok korszerű telekommunikációs rendszerekkel (nagysebességű internet, digitális televíziós vételi lehetőség,

⁹ Megjegyzendő, hogy a kiemelkedő teljesítményt nyújtó tisztek eddig is jelentős szolgálati pótlékban részesültek. 2010-ben bevezették a kiváló sportteljesítményt elért állomány számára a rendszeres havi pótlékot is.

korszerű telefonrendszerek) történő ellátását. Eddig a Déli Katonai Körzet katonavárosaikban mintegy kétezer családnak nyújtottak ilyen szolgáltatást. 2011 végéig 28 ezer katonacsalád számára tervezték biztosítani a korszerű telekommunikációs lehetőségeket.

Erőfeszítések a fegyelem szilárdítására

Az orosz fegyveres erők átalakítása során arra törekednek, hogy megerősítsék a haderő fegyelmét. Az életbeléptetett rendszabályoknak köszönhetően 2010-ben 20%-kal csökkent a rendkívüli események, illetve a katonai bűncselekmények száma. Ezen kívül 50%-kal csökkent a lőszerrel, robbanóanyagokkal történő visszaélések száma, a katonai szolgálat alól kibúvók aránya 49%-kal lett kevesebb, mintegy harmadával csökkent a polgári személyekkel szemben elkövetett jogsértések száma is.

Mindezek mellett fegyelmi téren az orosz haderőben továbbra is súlyos gondok vannak. Nem sikerül csökkenteni azoknak a fegyelemsértéseknek a számát, amelyek a szabályzatok megsértéséből, be nem tartásából következnek. Ennek okát az orosz katonai vezetés abban látja, hogy a parancsnoki munka több katonai vezetőnél nem éri el a megkívánt minőséget. Ez pedig alapvető gond, hiszen a behívott, sorkötelezettség alapján szolgáló sorkatonák száma az utóbbi két évben több mint kétszeresére nőtt.

A csapatoknál a fegyelemsértések egy része összefügg a korrupcióval, a kábítószeres bűnözéssel, nem utolsósorban a különböző nemzetiségű katonák közötti etnikai-nemzetiségi konfliktusokkal.

Annak érdekében, hogy a haderő fegyelmét megszilárdítsák:

- megnövelték a parancsnokok (főnökök) személyes felelősségét és jogkörét a fegyelmi kérdésekben;
- kiegészítették a haderő főszemléltőségének, valamint a személyügyi, katonai és gazdasági ellenőrző szervezeteknek a jogköreit;
- a korrupcióellenes tevékenység terén egy sor rendszabályt vezettek be, így megfogalmazták a normatív jogi bázist és a miniszter mellett korrupcióellenes tanácsot hoztak létre.

Jelenleg az orosz Védelmi Minisztériumban olyan törvényelőkészítő munka folyik, amely arra irányul, hogy motiválják a katonákat a tisztességes feladat-végrehajtásra, valamint arra, hogy a szolgálati körülményeket garantáltan biztosítani tudják. Mindezt a készülő szolgálati törvényben kívánják rögzíteni.

Az új rendszerű pénzügyi ellátás bevezetése

Az orosz védelmi miniszter, Anatolij Szergyukov 2011. márciusi jelentésének végén utalt az az évben végrehatott, illetve végrehajtandó feladatok fő irányaira is. Ezek az alábbiak:

- az új magasabbegységek, egységek megalakításának befejezése, ezen belül három összefegyvernemi dandár, egy rakétadandár, két tüzérdandár, hét légvédelmi rakétadandár, kilenc felderítő és három műszaki dandár megalakítása;

- a légi-kozmosz védelem csapatainak megerősítése;
- a létrehozott csapatok készenlétének elérése a harci feladatok végrehajtására;
- a csapatok korszerű fegyverzettel történő átfegyverzések folytatása;
- az új rendszerű csapatbázisok, katonavárosok építésének folytatása;
- a szolgálati lakások építésének folytatása;
- a katonák és családjaik szociális ellátásának további javítása;
- a katonai állomány részvételének biztosítása a 2011. évi Állami Duma képviselői, valamint az Oroszországi Föderáció elnökének a 2012. évi megválasztása során.

Eddig az orosz védelmi miniszter jelentésének összefoglalása. Szergyukov egy igen fontos dologról nem tett említést: a pénzről. A beszámolóban beszélt ugyan az Állami Fegyverkezési Program keretszámairól, de nem hangzott el, hogy az Oroszországi Föderáció éves szinten mekkora összeget fordít a nemzeti védelemre.

A stockholmi Nemzetközi Békekutató Intézet (SIPRI) által összeállított világ-ranglistán a katonai kiadások tekintetében 2010-ben az Oroszországi Föderáció az Amerikai Egyesült Államok, Kína, Franciaország és Nagy-Britannia után az ötödik helyre került. (Puhov, 2011) Valójában nem is maga az összeg a fontos, hanem az, hogy a posztszovjet időszak első évtizedeit követően, 2010-től kezdődően a nemzeti védelemre szánt kiadások jelentős mértékben növekvő tendenciát mutatnak: a következő három évben a költségvetési tervek szerint a védelmi kiadások éves szinten átlagban 20 százalékkal emelkednek majd, aminek következtében meghaladják majd a GDP 3 százalékát. (Muhin, 2011)

A személyi állomány szociális helyzetének és morális állapotának javítása, továbbá az elavult haditechnikai eszközpark lecserélése jelentős anyagi forrásokat igényel. Az orosz államfő, a miniszterelnök és a védelmi miniszter közös gondolkodását tükrözi, hogy a költségvetés tervezésekor szem előtt tartották az ország politikai célját: ahhoz, hogy Oroszország meghatározó hatalomként jelenjen meg a nemzetközi szinten, elengedhetetlen, hogy hadereje is felkészült legyen az előtte megjelenő kihívásoknak való megfelelésre. Elvileg tehát a pénzügyi feltételek rendelkezésre állnak a Védelmi Minisztérium számára.

Következtetések

Feltéve és elfogadva, hogy a védelmi miniszter jelentése valós helyzetet rögzít, számunkra fontos lenne, ha mindebből releváns következtetéseket tudnánk levonni – helyesen megfogalmazott kérdésekre adott válaszokat követően. Melyek a lényegyet érintő kérdések? Felfogásunk szerint például a következők:

- Az orosz haderő a jelenlegi folyamat során leépül, vagy pedig erősebbé válik?
- Mit jelent számunkra az orosz haderő a jövőben? Jelent-e majd kihívást?
- Hogyan viszonyulhat az Észak-atlanti Szövetség, illetve a tagállamok állami-katonai vezetése az oroszországi katonai változásokhoz?

A fenti kérdésekre – amennyiben azokat elfogadjuk gondolkodásunk kiindulópontjaként – nem lenne könnyű válaszolni. (Ebben a dolgozatban ezt nem is lehet felvállalni.) Néhány gondolatot (érveket és ellenérveket) azonban érdemesnek tartunk rögzíteni. Ezek a következők:

1. Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői strukturális és szervezeti változásai következtében a geostratégiai legfontosabb irányokban¹⁰ egységes parancsnokságok alatt, a korábbiaktól gyökeresen eltérő vezetési-irányítási rend elfogadásával, békeidőben eddig soha nem létezett összhaderőnemi hadászati csapatcsoportosításokat hoztak létre. Ezek erős szárazföldi, légi és légvédelmi, valamint haditengerészeti erőkkel, hadászati-hadművelési viszonylagos önállósággal rendelkezve képesek lehetnek a különböző háborús térségekben, hadszíntereken – kihasználva a hadászati rendeltetésű erők műveleteinek eredményeit, együttműködésben a más hadszíntereken műveleteket végrehajtó erőkkel – a központi állami politikai vezetés által meghatározott stratégiai műveleteket a békében is rendelkezésre álló erőkkel végrehajtani.
2. Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek haderőrendszere, továbbá a haderővel kapcsolatos humánstratégia megvalósítása következtében az állomány összesen mintegy kétharmada hivatásos és szerződéses katona. A megfiatalított hivatásos és szerződéses állomány egyrészt a haderő új arculatának egyik legfontosabb mutatója, másrészt könnyebben lehetővé teszi a korszerűbb technológia befogadását, a haderő professzionálissá válását. A jelenleg már működő vegyes haderő-feltöltési rendszer biztosítja a hadkötelesek bevonását a haderőbe, aminek következtében a hadsereg és a flotta személyi tartalékai a jövőben is folyamatosan képződhetnek és rendelkezésre állhatnak. Mindemellett fenntartható a haderő és a polgári lakosság között az a kapcsolat és kötődés, amely a tiszta hivatásos-szerződéses állományú haderőnél egyre inkább hiányzik. A döntések értelmében a jelenlegi orosz haderőrendszer (ti. a sorkatonai szolgálat fenntartása) a jövőben is érvényen marad. Feltételezzük, hogy a vezetés oda tud hatni, hogy a sorkatonákkal kapcsolatos előjárói, illetve közösségi fejelemértések, durvaságok visszaszoruljanak. Ebben az esetben megállapíthatjuk, hogy a jelenlegi rendszer – kis túlzással – optimálisnak is mondható, a haderő összképességét negatívan nem befolyásoló, inkább erősítő tényező lehet.
3. A haderő átfegyverzése, korszerű haditechnikai eszközökkel történő ellátása azt eredményezheti, hogy korszerűsödhetnek, létszámukban jelentősen csökkenthetnek a harcászati és hadművelési szintű szervezetek, így összességében az egész haderő. A haditechnikai korszerűsítés, a tömeghad-seregnél alkalmazott elavult, nagy mennyiségű fegyverzet korszerű, a jelenkori követelményeknek megfelelő haditechnikai eszközökkel történő kiváltása – a szervezeti változásokon túl – maga után vonja a doktrínális, művelési elvekben történő megújulást is, lényegében megteremtheti az orosz haderőben a paradigmaváltás feltételeit. Mindez egyértelműen képességnövelést jelent akkor is, ha az állami vezetésnek időszakonként

10 A geostratégiai szempontból legfontosabb irányokat a négy új katonai körzet fedi le. Ezek a Nyugati (európai és északi irány), a Központi (közép-ázsiai irány), a Déli (kaukázusi irány) és a Keleti (távol-keleti irány) Katonai Körzet.

(például jelenleg is) be kell avatkoznia a hadiipari komplexumnak a Védelmi Minisztérium és a katonai vezetés által elvárt szinten történő működése, a fegyverzeti-haditechnikai megrendelések határidőre történő teljesítésének érdekében.

4. Az orosz haderő felkészítését-kiképzését nagy intenzitással folytatják. A hadászati szintű gyakorlatok lehetőséget adnak az új vezetési rend, elvek és eljárások begyakorlására az új hadászati-hadműveleti parancsnokságok szintjén ugyanúgy, mint a bevont hadműveleti, hadműveleti-harcászati szinteken. A harcászati gyakorlatok gyakorisága, a valóságos harci körülményeket megközelítő beállítottsága lehetővé teszi mind az egységek, alegységek összekovácsolását, mind pedig az új szervezetek és vezetési rend begyakorlását, valamint az új technikai eszközök hadrendbe történő befogadását. Az orosz katonai szakirodalom egyre többet foglalkozik a hálózatközpontú és a hatásalapú hadviselés témakörével, elméletben és gyakorlatban történő befogadásával, az új típusú szervezetek (mint például az új hadműveleti dandárok) műveleteinek új elveivel, többek között össze nem függő harcterületeken és más (különleges terep, időjárás stb.) viszonyok között. Az orosz katonai képzés és továbbképzés rendszerét átalakították, több katonai felsőoktatási intézményt összevontak, illetve megszüntettek. Kérdés, hogy mindez milyen irányban fog hatni. Azonban – az orosz haderő számára a kedvezőbb helyzetet feltételezve – mindez követelmény- és kompetencianövelést, tehát képességnövelést is jelenthet. Feltétlen meg kell említeni az új tiszthelyettesi kar létrehozásának szándékát, az ennek érdekében – igaz, csak lassan – kialakuló új képzési rendszert. A katonai középiskolák bővítése egyrészt bázist biztosít a jövő parancsnoki állományához, másrészt a haderő tagjainak, családtagjainak nyújt biztonságot, nem is szólva egy jól meghatározható állami érdekről.
5. Az orosz haderő állományának, a katonák családjainak szociális ellátásában történő változások példa nélküliek. Kiemelendő a teljes állomány szolgálati lakással történő ellátására való törekvés, az új katonavárosok létrehozása, nemkülönben az állomány magas szintű pénzügyi ellátása. Mindez – és a fel nem soroltak – erősítik a haderőhöz, de az állami vezetéshez is az állomány és családjaik lojalitását, a szolgálat-ellátásában pedig pozitívan hat, magabiztosságot, kiszámíthatóságot teremt. A szolgálatból kiválók, nyugállományba kerülők átképzésének megszervezése és finanszírozása, nemkülönben a távoli katonavárosokból nagyobb településeken biztosított szolgálati lakásba költöztetésük azt eredményezheti, hogy az aktív állomány szolgálatellátásának színvonala, teljesítménye nő. Összegezve megállapítható, hogy az orosz haderőben a szociális szférában történő változások képességnövelést eredményezhetnek.
6. Legfontosabb tényezőként – hogy a fent megfogalmazott kérdésekre választ találjunk – figyelembe kell vennünk a 2009-ben elfogadott orosz nemzeti biztonsági stratégia, továbbá a 2010-ben érvénybe lépett nemzeti katonai doktrína (stratégia) megállapításait. Ezekből csak a nemzeti katonai stratégia II. 8. pontját említjük, amely az alapvető külső katonai veszélyeket taglalja, és

amely ilyen veszélyként mindenekelőtt az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének katonai potenciálját, a Szövetség globális funkcióit, az Oroszországhoz közelítő NATO-infrastruktúrát, a Szövetség kibővítését jelöli meg.

* * *

Befejezésként megállapíthatjuk, hogy az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői, az orosz haderő a jelenleg folyó reformok és átalakítások eredményeként új képességekre tehet szert és megerősödhet.

Az új struktúrájú, új szervezetű, új vezetési rendben működő orosz haderő – megújuló parancsnoki gárdásával, korszerűbb fegyverzettel és haditechnikával, új műveleti elvek és eljárások begyakorlásával, az állomány egyre magabiztosabb szolgálat-ellátásával – a közeljövőben új, a korábbiaktól lényegesen eltérő minőséget eredményezhet.

Az gondoljuk, hogy az orosz haderő átalakítása – lényegében fejlesztése – számunkra biztonsági kihívást jelent. Magyarország számára Oroszország közvetlenül nem jelent katonai biztonsági kockázatot, de az orosz haderő fejlesztését hazánknak NATO-tagként katonai szempontból potenciális kockázatnak kellene tekintenie. Oroszország rendelkezik olyan képességekkel, amelyek békeállapot időszakában is potenciális veszélyt jelenthetnek (például számítógépes hálózatok elleni támadások, stratégiai vállalatok felvásárlása révén) a magyar nemzeti biztonságra, azonban az orosz törekvések közvetlen fenyegetést egyelőre még nem jelentenek Magyarország számára. Álláspontunk szerint az oroszországi folyamatok, a haderőben történő változások részünkről a jelenleginél jóval nagyobb figyelmet érdemelnének.

Arra a kérdésre, hogy mindehhez hogyan viszonyuljunk, hogyan lehet reagálni a Szövetségen kívüli legerősebb haderő képességének növelését célzó folyamatra – a válasz egy másik dolgozat tárgya lehetne.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Az Oroszországi Föderáció államfőjének és védelmi miniszterének 2011. március 18-ai beszéde a Védelmi Minisztérium kibővített kollégiumi ülésén.

<http://kremlin.ru/news/10677> (letöltés időpontja: 2011. október 21.)

Golts, Alexander: Protectors of Putin's vertical – Russian Power ministries before the 2011–2012 elections. The Finnish Institute of International Affairs. FIIA Briefing Paper 86, Helsinki, September 2011. ISBN 978-951-769-314-1, ISSN 17958059

http://www.fiaa.fi/en/publication/207/protectors_of_putin_s_vertical/ (letöltés időpontja: 2011. október 21.)

Puhov, Ruzslan: Mire költi Oroszország a katonai költségvetést?

<http://www.oborona.ru/includes/periodics/exclusive/2011/0801/21236526/detail.shtml> (letöltés időpontja: 2011. november 5.)

Muhin, Vlagyimir: A katonai költségvetés szilárd alapjai.

<http://www.oborona.ru/includes/periodics/exclusive/2011/0801/21236526/detail.shtml> (letöltés időpontja: 2011. november 5.)

Az Oroszországi Föderáció katonai doktrínája. In: Dr. Deák János: Oroszország katonai stratégiája a második világháború befejezésétől napjainkig. (egyetemi jegyzet) Budapest, 2010, ZMNE, pp. 232–251.